

kalaisten viinien vienti on kukoistanut.

Viinintuotannon ongelmat eivät ole kuitenkaan kokonaan takanapäin. Tämän vuoden alussa BBC:n televisio-ohjelma nostatti kohun Britteinsaarilla, joilla kulutetaan huomattava määrä Kapmaan viinejä. Samasta ohjelmasta nousi kohu myös Etelä-Afrikassa. Ohjelman mukaan siitä huolimatta, että Etelä-Afrikka on nyt demokraattinen ja mustan enemmistön hallitsema, viinintuotannossa monilla tiloilla on yhä vallalla feodaaliset käytännöt. Värillisten (monirotuisten taustan omaavien) työntekijöiden viikkopalkoissa vaihteluväli on enimmäkseen 13–20 puntaa (n. 104–160 mk). Kaikki viinialan johtopaikat ovat edelleenkin valkoisten hallussa. (Vain kaksi mustaa on johtavassa asemassa.) Edelleen, työntekijät eivät kuulu ammattiliittoihin eikä heillä ole elä-

keturvaa. Eniten on moitittu dop-järjestelmää, jolla tarkoitetaan sitä, että osa palkasta maksetaan työpäivän päätyessä antamalla työntekijöille puoli litraa viiniä. Järjestelmän arvostelijat ovat sitä mieltä, että käytäntö on synnyttänyt alkoholismia ja pitää monia viinitarhoilla työskenteleviä koukussa työpaikkaansa. Heidän mukaansa viinitiloilla on edelleen rasismia.

Toinen viinintuotantoa koskeva kritiikki on suunnattu viinialan osuustoimintajärjestöön *Ko-operatieve Wijnbouwers Verenigingin* (KWV), joka kontrolloi viinien tuotantoa, markkinointia ja jakelua. Asiantuntijat väittävät, että kartelli tai mafia, kuten jotkut ryhmää kutsuvat, olisi estänyt tuotannonalan tehokkaan kehittämisen eristämällä sen ulkopuoliselta kilpailulta. Heidän mukaansa esimerkiksi Chile tai Australia ovat menestyneet

paljon paremmin kuin Etelä-Afrikka kansainvälisillä viinimarkkinoilla. Osittain vastauksena tähän arvosteluun KWV haluaa nyt yksityistää itsensä. Sen varallisuuden arvo on arviolta useita biljoonia (10^{12}) randeja, ja sitä hallitsee runsaan 4 000 valkoisen joukko. Vaikka ANC:n johtama hallitus ei vastustakaan yksityistämistä, se vaatii, että KWV:n vanki- ja halpatyövoimalla kerätyn varallisuuden olisi hyödytettävä myös kaikkia niitä, jotka ovat osallistuneet sen kartuttamiseen. Etelä-Afrikan viineihin kohdistuvat boikottihankkeet eivät vaikuta parhailta mahdollisilta vaikutustavoilta. Maan viinintuotanto on silti edelleen rasisen historian rasittama. Vihan hedelmiä kasvaa edelleen.

PERCY MASHAIRE

Englanninkielestä suomentanut Tea Berndtson

ALAN KLASSIKKO JO ILMESTYESSÄÄN?

Kurt Vonnegutin surullisen humoristisessa romaanissa "Äiti Yö" esiintyy salaperäinen hahmo Kraft. Tämä on neuvostoliittolainen vakoilija, joka tunkeutuu AA:han tiedusteluretkillään, mutta samalla hänestä tulee puhdasoppinen AA:lainen. "Hän sanoi minulle kerran aivan vakavissaan, että suurin palvelus minkä Yhdysvallat oli tehnyt maailmalle, palvelus joka muistettaisiin vuosituhansia, oli Anonyymien

Alkoholistien keksiminen."

Tässä lausahduksessa on enemmän kuin vain totuuden jyvänen. AA olisi sekä liikkeenä että ideologiana voinut aivan hyvin jäädä kokonaan syntymättä, mutta se syntyi. Se syntyi USA:ssa 1930-luvun puolivälissä muutaman sinnikkään uskalikon kovan pohdiskelun ja puurtamisen tuloksena, heidän kärjessään entinen pörssikeinottelija, Oxford-uskovainen ja armoton juoppo

William Griffith Wilson, joka sittemmin tunnetaan AA-nimellään Bill W. tai vain Bill. Haparoivan alun jälkeen AA alkoi laajeta nopeasti USA:ssa toisen maailmansodan aikana ja etenkin sen jälkeen. Sodan jälkeen alkoi AA:n voittokulku muuallakin, myös Suomessa. Tällä hetkellä AA:ssa lienee parisen miljoonaa "jäsentä". (Sana on pakko panna lainausmerkkeihin, koska AA:ssa ei ole mitään muodollista jäse-

nyyttä, vaan ihmiset voivat tulla ja mennä aivan vapaasti.) Jos ”jäsenyys” otetaan mahdollisimman laajasti, luku saattaa olla suurempikin.

Näyttää siltä, että vaikka perinteisissä AA-maissa tällä hetkellä näkyy pikemminkin liikkeen vakiintuminen kuin kasvu, ei kasvun rajoja suinkaan ole saavutettu. AA näyttää laajenevan voimakkaasti joissakin teollistuvissa kehitysmaissa ja entisissä sosialismissa, joista ennen lähinnä vain Puolassa ja Jugoslaviassa näyttää olleen jossain määrin AA-perinnettä ennen reaalisosialismin suurta romahdusta.

Tätä taustaa vasten on hämmästyttävää, että AA:sta on hyvin vähän tutkimusta.

AA-kirjallisuutta on tietenkin paljon. On olemassa muutama virallinen (conference-approved) kirja, kuten ”Nimetömät alkoholistit”, ”12 askelta ja 12 perinnettä” ja joitakin muita, joukossa oma suosikkini ”Eläminen raittiina”. Sitten on joukko AA:n amerikkalaisen keskuspalvelutoimiston ja eri kansallisten palvelutoimistojen julkaisemia kirjoja, pamfletteja ja brosyyreja. Ja vielä on luonnollisesti paljon, myös suomeksi, tunnustuskirjoja ja itsetilityksiä, jotka ulkopuolisen mielestä ovat paitsi aika kaavamaisia ja tylsiä myös tutkimuksellisesti hyvin vähän antavia. Ne on tehty kaavan mukaan aivan niin kuin hengellinen herätyskirjallisuus: ensin kurja elämä viinan kanssa, sitten AA-herätys ja uusi elämä AA:ssa.

Tosin tässä kantakirjallisuudessa saattaa olla tutkimuksellisesti oivaltavaa, kuten esimerkiksi Nan Robertsonin (1989) ”Alkoholismista voi toi-

pua. Millainen on AA sisältäpäin?”. Myös varsinaisessa AA-kirjallisuudessa on toisinaan tutkimuksellista otetta; tällaisesta hyvänä esimerkkinä Billin elämäkerta ”Anna sanan kiertää” (1986). AA:n kustannus- ja terapiapyhätön Hazeldenin laajoissa julkaisuluetteiloissa on useita tutkimukselliseksi esittäytyviä tekstejä, mutta niiden taso on hyvin kirjava, toisinaan mielenkiintoinen mutta niin kovin usein julistava ja epäkriittinen.

Mutta varsinaista AA-tutkimusta on sittenkin hyvin vähän, klassikkoja tuskin lainkaan. Tosi klassikoksi lukisin lähinnä vain Ernest Kurtzin (1979) – Hazeldenin toimesta julkaistun – valtavaan dokumenttiaineistoon perustuvan AA:n historian. Tällä en halua vähätellä monia AA:sta ilmestyneitä monografioita, tutkielmia ja artikkeleita. Mutta jos kaivataan todella kattavia tutkimuksia, sellaisia, joissa on sekä laaveutta että syvyyttä, ei niitä ole liiaksi.

Pelkästään tätä taustaa vasten Klaus Mäkelän ja koko projektin kansainvälinen, vertaileva, empiirinen AA-tutkimus on uutta. Mutta tekstin arvo ei ole vain kansainvälisessä vertailussa. Kirjassa pohditaan myös, mitä AA lopulta oikein on, analysoidaan AA:ta omina takeisena liikkeenä ja tutkitaan AA:n käytäntöjä kaikessa ykseydessään ja erilaisuudessaan. Jos Kurtzilla pääpaino oli ideologiassa ja USA:ssa, tässä kirjassa pääpaino on liikkeessä ja kansainvälisyydessä.

Tämän katsauksen kirjoittaminen on minulta viivästynyt sekä muiden töiden että saamattomuuden vuoksi. Silti käsitykseni on tätä kirjoittaessani sama kuin lukiessani kirjan

tuoreeltaan jo yli puoli vuotta sitten: klassikko jo ilmestyesään. Otaksun.

***

Kirja on syntynyt laajan kansainvälisen projektin tuloksena. Mukana on tutkijoita, ryhmiä ja laitoksia Itävalasta, Islannista, Meksikosta, Puolasta, Ruotsista, Suomesta, Sveitsistä ja USA:n Kaliforniasta. Kalifornian mukanaolo on enemmän kuin vain löysästi mielenkiintoinen. AA:sta amerikoissa on vaikka kuinka paljon tekstiä, mutta nimenomaan Kalifornia tuntuu jännittävältä: juuri Kaliforniassa ilmenee valtavan hämmentävä moninaisuus ja arvopluralismi. Uusista yhteiskunnallisista liikkeistä puhuttaessa tuntuu usein siltä, että sieltähän kaikki on saanut alkunsa: Herbert Marcuse ja kumppanit, Berkeleyn kampus, hurjaa taistelua ja äärimmäistä vapaamielisyyttä.

Projekti jatkuu. Lisää tekstejä on luvassa, on tullut ja tulossa.

Koska en ennen kirjan lukemista tiennyt projektista paljonkaan, en malta olla kertomatta alkuhämmennyksestäni, kun kannoin kirjaa tämän lehden toimituksesta asunnolleni: kahdeksantoista kirjoittajaa kannessa, eri maista, eri kulttuureista ja mitä ilmeisimmin myös erilaisista tutkimusperinteistä, eihän tästä voi tulla yhtään mitään. Paitsi ehkä 18 artikkelia plus yhteenveto, eihän sellaista sekamelskaaukaan jaksa lukea... Mutta kirja onkin aivan toisenlainen, ei mikään väsynyt yhteenveto, vaan todellinen itsenäinen tutkimus. Tästä kunnia kuuluu mitä ilmeisimmin Klaus Mäkelälle, jonka henkilökohtainen käsiala (tutkimustapa, esitys-

tapa ja ilmaisutapa) lyö läpi koko tekstin, ensimmäiseltä viimeiselle sivulle. Hyvä näin. Heittäytykseni isänmaalliseksi: suomalainen alkoholitutkimus näyttää jälleen kynensä.

Tiedeyhteisön ja alan tutkijoiden lisäksi tämä kirja olisi varmasti hyödyllinen myös päihdetyöntekijöille, täysin riippumatta heidän omista taustaideologioistaan, ennakkoluuloistaan ja ammattitaidostaan. Vahinko, ettei kirjaa ole suomeksi.

***

Miten määritellä, käsittää, ottaa haltuun AA? Eräänlainen paradoksaalinen puhdasoppiisuus sekä samalla avoimuus ja monimääritteisyys on sekä vetänyt ihmisiä AA:han että hylkinyt heitä liikkeestä. AA:laisilla itsellään on hyvin monia määrittäjiä, jotka ovat peräisin AA-kirjallisuudesta, iskulauseista ja kielenkäytöstä. Yksi suosii yhtä määrittäjä, toinen toista, ammatti-AA:laiset käyttävät suvereenin sekamelskaisesti ja taitavasti monia määrittäjiä yhdessä. AA tuntuu kaikin puolin olevan jotenkin vahvasti omaa laatuaan, se on oma genuksensa, mutta miten tähän omaan laatuun voisi päästä sisälle?

Mäkelän ja kumppaneiden ratkaisu on yksinkertainen ja hedelmällinen. He lähtevät liikkeelle AA:n monista yhteisistä tutusta julkisesta julistuksesta (The AA Preamble, vuodelta 1946). Tämä julistus ja esittely kuuluu vakiintuneella AA-suomella seuraavasti:

"AA, Nimettömät alkoholistit on miesten ja naisten toveriseura, jossa he jakavat keskenään kokemuksensa, voimansa

ja toivonsa voidakseen ratkaista yhteisen ongelmansa sekä auttaakseen toisia tervehtymään alkoholismista.

Ainoa jäseneksi pääsyn vaatimus on halu lopettaa juominen. AA:ssa ei ole mitään velvoitteita eikä jäsenmaksuja; toimimme omavaraisina omien vapaaehtoisten avustusten pohjalla. AA ei ole yhteydessä mihinkään aatteelliseen, uskonnolliseen tai poliittiseen suuntaukseen, järjestöön tai laitokseen. Se ei myöskään halua ottaa kantaa mihinkään kiistakysymykseen eikä asettua enempää puolustamaan kuin vastustamaan mitään. Ainoa päämäärämme on pysyä raittiina ja auttaa toisia alkoholisteja saavuttamaan raittius."

Tämä julistus löytyy jokaisesta Grapevinen numerosta, suomeksi Ratkaisu-lehdestä. AA:laiset kutsuvat yhteisöään toveriseuraksi (fellowship), Mäkelä ja kumppanit tulkitsevat tämän määrittävän AA:n "keskinäisavun liikkeeksi" (mutual-help movement). Tämä on tavattoman selkeä lähtökohta, mutta ei sittenkään ongelmaton, epäproblemaattinen.

Pulmaksi muodostuu, mitä ylipäänsä ovat muut keskinäisavun liikkeet, miten AA liittyy niihin ja erottautuu niistä. Kirjassa AA liitetään viime vuosikymmenten "uusiin keskinäisavun liikkeisiin", ts. uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, kuten vihreisiin, ympäristöliikkeeseen, naisliikkeeseen ja erilaisiin yhden asian liikkeisiin. Yhden asian liikkeenä AA on jopa edelläkävijä, koska siinä on vain yksi asia, vapautuminen viinasta. Johdannossa sanotaan (s. 3): "Toisin kuin traditionaalisissa organisaati-

oissa, jäsenyys AA:ssa perustuu pikemmin yksilön elämänkokemuksiin ja olemassaolon identiteettiin kuin henkilön asemaan yhteiskunnallisissa rakenteissa." Tämä lähtökohta ei ensin tunnu täysin vakuuttavalta. On selvää, että AA eroaa liikkeenä sekä vanhasta raittiuliikkeestä että myös perinteisistä joukkoliikkeistä, kuten työväenliikkeestä. Mutta onko keskinäisavun käsite sittenkin liian yleinen: talkoot, naapuripuu ja miksei vaikka vanha kunnan vapaapalokuntaliike?

Mietiskellessäni tätä lähtökohtaa tuli mieleen keskusteluni erään Suomen AA:n veteraanin kanssa. Päästyään irti tietynlaisesta varautuneisuudesta hän kertoi elävin sanoin oman ja monien muiden tulemisen AA:han sodan jälkeen. "Meillä ei ollut mitään. Olimme yhdeltä siirtolaiselta kuulleet AA:sta Yhdysvalloissa. Asuimme raittiina ja nälkäisinä porukalla samassa asunnossa. Jos joku sai jostain hankituksi hernesoppaa tai lihasoppaa, se syötiin yhdessä. Samalla mietiskeltiin, miten päästä irti viinasta."

Niin, ehkä AA sittenkin on keskinäisavun liike, alussa hyvinkin kirjaimellisesti. Mutta entäpä jos se onkin toisenlainen keskinäisavun liike? Ehkä se on keskinäisavun liike plus sanoma! Käsitykseni on, että Mäkelä ja kumppanit nostavat hienosti esiin asian organisaatioon ja liikkeeseen liittyvän puolen, mutta jättävät itse sanoman, omintakeisen hengellisen heräämisen liian vähälle. Tästä enemmän aivan kohta.

Mäkelä ja kumppanit määrittelevät tehtäväkseen esittää AA kolmesta näkökulmasta: a) sosiaalisena liikkeenä ja verkostona, b) uskomusjärjestel-

mänä sekä c) vuorovaikutusjärjestelmänä. Jo tehtävänasettelussa todetaan tärkeät sanat, ettei mikään näistä kolmesta näkökulmasta tai muistakaan yksittäisistä elementeistä ole tyypillinen vain AA:lle. "Mikä tekee AA:sta ainutkertaisen, on eri elementtien yhdistyminen keskenään" (s. 5). AA rinnastetaan kirjassa myös itse-apuliikkeisiin, koska se kiellettyä itsetietoisesti tavanomaisesta ammattiavusta.

Oikeastaan voisi sanoa, että tarkastellaanpa AA:ta mistä näkökulmasta tahansa, tullaan aina AA:n ominaislaatuun ja samalla myös arvoitukseen, mitä AA lopulta on. AA:ta ei voida palauttaa historialliseen alkuperäänsä, amerikkalaiseen, valkoiseen, keskiluokkaiseen, protestanttiseen syntytensä. Tai, AA:lla on selkeät juuret esim. Oxford-liikkeessä ja siten yhteydet vaikkapa NMKY:hyn tai MRA:han, mutta sillä on tuskin mitään tekemistä niiden kanssa. AA irtautui jo varhain kaikilta alkujuuriltaan. AA:n tärkeissä kirjoissa ja etenkin Billin teksteissä puhutaan jatkuvasti Jumalasta eli Korkeammasta Voimasta "sellaisena kuin Hänet käsittämme", mutta tällainen käsitys ei tietenkään sovi minkäänlaisen fundamentaalikristillisyyden pirtaan. (Kerran kirjastossa erään AA-kirjan välistä tipahti jonkun yksityisajattelijan laatima moniste, jossa AA rinnastettiin New Age -uskontoihin, mutta tällaista suhdetta ei ole olemassa.) Ja vielä, AA:lla ei näytä olevan mitään tekemistä sen paremmin perinteisen raittiusliikkeen kuin koululääketieteenkään kanssa.

Sanalla sanoen: On paljon helpompaa määritellä AA ne-

gatiivisesti (mitä se ei ole) kuin positiivisesti (mitä se on). Ja jo negatiivisessa määrittelyssä on omat pulmansa. Koko asiassa on jotain hämmentävää.

***

Kirja keskittyy AA:han liikkeenä. Hahmottaessaan AA:n ominaislaatua kirja nostaa esille viisi piirrettä: jäsenyyden avoimuus, ryhmä itsenäisenä järjestöllisenä perustana, sitoutumattomuus ja puuttumattomuus, sisäinen tasa-arvoisuus ja demokraattisuus sekä järjestöllinen yhtenäisyys.

AA:n keskipisteenä ovat ryhmät ja niissä käytävät keskustelut (palaverit tai "palsut" niin kuin Suomessa sanotaan). Kirjassa on pitkiä jaksoja, joissa käsitellään keskustelusääntöjä ja julkilausumattomia normeja. Nämä jaksot ovat hyviä. Tosin "keskustelu" terminä ei aivan oikein ole osuva. AA-palaverissa kyse ei ole dialogien sarjasta, vaan joukosta monologeja, joissa kukin vuorollaan kertoo oman stoorinsa: 1) alkoholismiin sairastumisensa, 2) pohjalle vajoamisensa ja AA-herätyksensä sekä 3) uuden elämän AA:ssa. Tämä kaikki muistuttaa pikemmin herätyskokouksen yksimielisyyttä kuin tavanomaisen yhdistyksen käytäntöjä. "Palsu" on eräänlainen omaperäinen hengellinen ilta.

Sivuille 140–141 on koottu keskustelun säännöt. Luettelo on osuva. Näistä säännöistä korostaisin itse sellaista, että toisen ihmisen puheenvuoroon ei puututa eikä oteta kantaa, siihen enintään tukeudutaan. Tämä erottaa AA:n jyrkästi useimmista muista keskinäisavun liikkeistä, etenkin uusista sosiaalisista liikkeistä, joiden

luonnekuvaan erimielisyydet kuuluvat ikään kuin luonnostaan. AA:ssa kukin esittää monologinsa ja vaeltaa pois.

AA:ssa ei keskustella eikä väitellä. AA:n genus on sittenkin enemmän ohjelmallista kuin järjestöllistä. Asian tähän puoleen olisin valmis kiinnittämään enemmän huomiota, jopa asettamaan sen lähtökohdaksi. Haluaisin korostaa AA:n hengellistä, spirituaalista, transsendentaalista puolta. Toisessa yhteydessä (AA-kulttuuri juoppokulttuurin vastakohtana, 1996) olen yrittänyt löytää AA:n olemuksen ja olennaisuudet asian henkiseltä ja hengelliseltä puolelta, joka viime kädessä tiivistyy AA-stoorin yksinkertaiseen struktuuriin: 1) fyysinen, henkinen ja ennen kaikkea hengellinen sairastuminen alkoholiin, 2) pohjalle vajoaminen ja AA-herätys, 3) uusi elämä raittiina AA:ssa. Tämä kolmijako perustuu loppujen lopuksi Wilsonin tulkintaan William Jamesin kirjasta "Uskonollisen kokemuksen moninaisuus". En pidä pelkkänä kohteliaana satumana, että Wilson myöhemmin kutsui Jamesia "AA:n perustajaksi" (ks. Anna sanan kiertää, s. 105). AA:n uskontunnustus on viime kädessä putoamisen, hengellisen elämyksen ja henkisen nousun kolmijako.

Mutta oli näkökulma kumpi tahansa – liike, kuten Mäkelälä, tai ideologia, kuten minulla – on kirjassa erinomaista tukevaa aineistoa kumpaankin suuntaan. AA:n ohjelmaa ei voi tiivistää pelkästään peruskirjoihin, vaan kuten kaikissa ideologioissa siinä on pyhien kirjojen lisäksi myös eräitä perinteitä ja käytäntöjä. Yksi omintakeinen piirre AA:ssa on

se, ettei mukana ole lainkaan pyhien tekstien tulkintakirjoja, koulukuntia tai kirjanoppineiden fariseusten kiistoja. Tärkeät teesit ja niiden perustulkinat kuuluvat Billille. Tärkeimpiäkään AA:n yleiskonferensseista ei voi rinnastaa historialisiin puoluekonferensseihin tai kirkolliskokouksiin, jotka sanovat viimeisen sanan.

Siis. Sekä pyhät kirjat että käytäntö. Minulle tuotti suurta oivallusta lukea jakso kirjoitetun ja suullisen perinteen suhteesta ja etenkin sivulle 122 koottu taulukko AA:n sloganeista ja motoista. Nämä 32 iskulausetta ovat ilmeisesti todella kansainvälisiä. Useimmat ovat tuttuja myös Suomesta. Aika hauska yksityiskohta ovat viisi AA-tilojen seinille ripustettua iskulausetta. Näistä vain yksi puuttuu suomalaisilta seiniltä. Se on lause "Let (it) go and let God". Tämä aforismi on jokseenkin mahdoton suomentaa.

Tällaiset lauseet sekä muut yhden tai kahden lauseen aforismit ovat peräisin AA:n peruskirjoista taikka sitten kuulun kuulemista, osa niistä on veteraanien omia mukaelmia tai kehitelmiä. Ne ovat olennaisia ja tärkeitä. Niillä on keskeinen merkitys käytännön AA:ssa, keskusteluissa, vakuutteluissa ja myös käännäntämisessä. Ne ovat eräänlaisia lempeitä normeja, joilla samalla luodaan yhteenkuuluvuutta. Jos AA:n pyhät kirjat ovat tiiliä, niin nämä arjen aforismit ovat sementtiä.

Olisi ollut hyvä nähdä näinkin laajan tutkimuksen yhteydessä selvitys siitä merkillisestä asiasta, miten AA:n kuuluisat 12 askelta oikein otetaan. On joitakin asioita, joita jään kirjasta kaipaamaan, mutta

tätä kaipaavan aivan erityisesti. Yksi AA:lainen saattaa sanoa, että 12 askelta voidaan ottaa hyvinkin lyhyessä ajassa, joku toinen, että niihin menee koko elinikä. Todellinen järki 12 askelen suhteen lienee jossakin tässä välissä.

Ehkä Mäkelän ja kumppaneiden olisi sittenkin kannattanut kiinnittää enemmän huomiota asian ohjelmalliseen, ideologiseen, transsendentaaliseen puoleen.

***

Helpolla ei tule mieleen AA:n tapaista, yhtä laajalle levinnyttä ja syvästi katsomuksellista liikettä, joka kaikessa erilaisuudessaan on säilyttänyt yhtä hyvin oman yhtenäisyytensä. Tutkimuksessa on mukana Meksiko, jossa AA on hyvin laaja ja läpitunkeva ja samalla kertoo järjestöllisesti kahtiajakautunut, ilmeisesti ainoana esimerkkinä koko maailmassa. Mutta tämäkin kahtiajako näyttää liittyvän lähinnä historiallisiin sattumiin ja itse paikalla muodostuneisiin perinteisiin, ei niinkään AA:n ideologiaan tai yksiviivaisesti tulkittuihin oppeihin. Vaikka Meksikossa onkin joitakin eroja kahden erillisen organisaation välillä, olisi vertaus johonkin uskonsotaan tai työväenliikkeen vanhaan puhdasoppisuus vs. revisionismi -kiistaan aivan harhaanjohtava.

Silti painotukset, tavat ja käytänteet vaihtelevat eri maissa suurestikin. Kalifornialaisen ryhmän riehakkuus ja avoimuus ovat toista maata kuin vaikkapa suomalaisen ryhmän jäyhän pietistinen sisänpäinkääntyneisyys. Josain USA:ssa Isä meidän -rukousta pidetään luontevana, täällä päin paljon neutraalimpi

Tyyneysrukous tuskin edes kelpaa. Kättentaputukset, joukkotervehdykset ja kehoilliset kontaktit saattavat sopia erinomaisesti Kaliforniaan, mutta Suomi ja Islanti edustavat "negatiivisen kohteliaisuuden" ääripäätä, jossa tällaisia rituaaleja pidetään tunkeilevina, hämmäntävinä ja jopa naurettavina (s. 149).

Tämä ero Suomen ja Kalifornian välillä on tässä vain yksityiskohta. Tutkimuksessa on laajoja ja puhuttelevia vertailuja eri maista ja eri kulttuureista. Näihin, itse asiassa tutkimuksen pääantiin, en puutu tässä. Lukekaa itse. Lukekaa erityisesti huolella laaditut taulukot, joissa kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen erot tuntuvat usein täysin katoavan. En siis oikeastaan kiinnitä ollenkaan huomiota pääasiaan, kansainväliseen vertailuun. Mutta haluan kiinnittää huomiota vähintään yhtä tärkeään asiaan, nimittäin metodiin.

Kun käytään kansainvälisten erojen kimppuun, on tietysti houkuttelevan lähellä ratkaisu: vedä kaavan mukaan. Toisin sanoen, osoita "yleiset lainmukaisuudet" ja upota ne "kansallisiin erityispiirteisiin", ja jos se ei onnistu, selitä loput häiriöillä, satunnaistekijöillä ja sen sellaisilla. Mutta entäpä jos ilmiö sinänsä on kontingentti, epälineaarinen, epäkausallinen?

Mäkelä ja kumppanit eivät kiistä kansallisten ja historiallisten erityispiirteiden vaikutusta. "Mutta me haluamme varoittaa sellaisesta tulkinnasta, että kaikki AA:ssa ilmenevät kansalliset eroavuudet saivat suoraan alkunsa kyseisten kulttuurien ja yhteiskuntien eroista. Usein vaihtelee

uus voidaan parhaiten ymmärtää lähtien liikkeelle historiallisista yhteensattumista ja AA:n sisäisestä historiasta kussakin maassa" (s. 240). Tämä on tärkeä asia.

AA:ssa on jotain kontingenttia, sellaista kontingenssia, joka on kuitenkin periaatteellisesti selitettävissä. Mutta se ei aukea fraaseilla. Siis ei vain spekuloida "yleisillä lainmukaisuuksilla" ja "kansallisilla erityispiirteillä", mikä useinkin vie vain harhaan ja koko tutkimus ontuu kahdella jalalaa.

Tämä tutkimus ei onnu.

***

Varsinaisesti kirjan aihepiiriin ei voisi vaatia katsausta AA:sta mallia ottaneisiin muihin 12 askelen liikkeisiin. Onneksi tällainen, hyvinkin valaiseva jakso on mukana (s. 216–235).

Näitä 12 askelen liikkeitä on useita: Suomessa tunnetuin on Al-Anon, joka on tarkoitettu miespuolisten juoppojen naispuolisille. Mutta pikkuhiljaa niitä on tullut lisää: NA huumeidien käyttäjille, ja jossain määrin pienimuotoisempina AAL alkoholistien aikuisille lapsille, OA ylensyöjille, SA

seksiaddikteilte, GA pelureille yms., näiden edustavuudesta ja levinneisyydestä on aika vaikea tietää. Esimerkiksi AAL lieene Suomessa melkoisen alkutekijöissään; lisäksi meiltä puuttuvat jokseenkin kokonaan "inestini uhrit" ja "nimettömät velalliset". "Nimettömiä läheisriippuvaisia" lieene meillä myös varsin vähän, vaikka kirjallisuutta riittääkin. Aiheuttihan Tommy Hellstenin "Virtahepo olohuoneessa" meillä melkoisen buumin.

Kuten kirjassa todetaan, 12 askelen liikkeiden suhde alkuperäiseen AA:laisuuteen on kaikkea muuta kuin ongelmaton. Käsitteet "sairaus" ja "toipuminen" samoin kuin retkahdus eli relapsi taikka pohjalle vajoaminen ovat vaikeita käsitteitä, joiden kanssa ei pitäisi pelata edes vilpittömässä uskossa. Tässä suhteessa sivun 220 yhteenveto on tiivis ja valaiseva, aivan samoin kuin lainaus erään seksiaddiktien ryhmän julkilausumasta: "SA määrittelee seksuaalisen raittisuuden vain sukupuolielämäni heteroseksuaalisessa avioliitossa" (s. 221). Luulen, etten ole ainoa, joka pyörittelee päätään tällaista lukiessaan. Mikä

lopulta on tällaisen määritelmän yhteys AA:laisuuteen?

En usko, että 12 askelen liikkeillä juuri on itsenäistä tulleisuutta. Ei siitäkään huolimatta, että uskoon tulleet on niin paljon. AA:lla ja muilla 12 askelen liikkeillä on merkittävä symbioosi. AA:ssa on jotain aitoa ja vetoavaa, mutta samaa ei voi sanoa kaikista 12 askelen liikkeistä. Jos AA on mukana, asia tuntuu ainakin jossain määrin toimivan. Jos se ei ole mukana, on edessä useinkin amerikkalaisen kulttuurin vastenmielisin puoli, armoton WASP-oikeassaoleminen, antaumuksellinen indoktrinaatio, kirjateollisuus ja Ricki Lake -show.

SEPPÖ TOIVIAINEN

KLAUS MÄKELÄ & AL.
ALCOHOLICS
ANONYMOUS AS A
MUTUAL-HELP MOVEMENT
A STUDY IN EIGHT
SOCIETIES
MADISON, WISCONSIN:
THE UNIVERSITY OF
WISCONSIN PRESS,
1996

HERRAN JA RENGIN DIALEKTIKASTA

E. P. Thompsonin elämäntyö niin sosiaalishistorian uudistajana kuin 80-luvun eurooppalaisen rauhanliikkeen aktivistina on meilläkin laajalti tunnettu. Nyt kuitenkin Thompsonin

sozialishistoriaa on ensi kertaa saatettu suomeksi, sillä Gaudeamus on julkaissut neljän laajan esseen verran Thompsonin keskeistä tuotantoa.

Kirjan teemat nivoutuvat yh-

tenäiseksi kokonaisuudeksi. Thompsonin palavan kiinnostuksen kohteina ovat rahvaan miehet ja naiset, jotka 1700- ja 1800-luvulla elivät tilanteessa, jossa he "onnistuivat pakene-